

ULOGA I ZNAČAJ BANKARSKIH POSLOVA SA HARTIJAMA OD VREDNOSTI

ROLE AND IMPORTANCE OF BANKING OPERATIONS WITH SECURITIES

mr Radomir Šćepanović²⁵⁸

Sadržaj: *Bankarski sektor ima dominantnu ulogu u procesima sučeljavanja ponude i tražnje na međunarodnim finansijskim tržištima, odnosno na međunarodnim tržištima novca i kapitala. Glavni instrumenti s kojima i preko kojih se odvija platni promet i aktivnost banaka su hartije od vrednosti. Njihova raznovrsnost, a i njihovo inoviranje i modernizacija opredelili su i unapredili celinu bankarskog poslovanja. Istovremeno taj proces je bio i glavni faktor za pojavu novih bankarskih struktura-investicionih banaka, a i za pojavu novih bankarskih proizvoda.*

Dva su ključna područja na kojima se bankarski poslovi „materijalizuju” preko hartija od vrednosti. Prvo bankarski sektor, upravo koristeći hartije od vrednosti realizuje svoje planove na sektoru prikupljanju sredstava za stvaranje i ojačanje kreditnog potencijala, tzv. pasivni bankarski poslovi. I drugo, danas bankarski sektor pored klasičnih kreditnih linija (stanovništvu, preduzećima i korporacijama, državi), svoja ulaganja, tj. svoje aktivne bankarske poslove, usmerava u kupovinu hartija od vrednosti. To je danas ključni oblik poslova bankarskog preduzetništva.

Ključne reči: *Bankarski poslovi, hartije od vrednosti, instrumenti, berzanski poslovi, Centralna banka.*

Abstract: *The banking sector plays a dominant role in the process of confrontation of supply and demand in the international financial markets, that is, international markets of capital and money. The main instruments by which the payment and activities of banks take place are securities. Their diversity, innovation and modernization have improved the whole banking business. At the same time, this process was the main factor for the emergence of new banking structure-investment banks, and the emergence of new banking products.*

There are two key areas where the banking operations 'materialize' through securities. Firstly, the banking sector, using securities, realizes its sector plans to raise funds for the creation and reinforcement of the credit potential, the so-called - passive banking operations. Secondly, the banking sector, in addition to traditional credit lines which 'organizes' investments, i.e. active banking activities for people, companies and corporations, and the state in modern terms, directs the purchase of securities. It is nowadays the key form of banking entrepreneurship.

Key words: *Banking transactions, Securities, Instruments, Stock transactions, The Central Bank.*

---

1. ULOGA CENTRALNE BANKE U POSLOVANJU SA HARTIJAMA OD VREDNOSTI

Centralna banka predstavlja banku banaka i ostalih finansijskih institucija. Centralna banka, odnosno emisiona banka, predstavlja specifičnu bankarsku instituciju, koja je najčešće pod velikom kontrolom države. Centralna banka takođe doprinosi razvoju finansijskog tržišta preko emisije kvalitetnih hartija od vrednosti i operacijama na otvorenom tržištu.

Centralna banka se na otvorenom tržištu pojavljuje s politikom „otvorenog tržišta“ (kupovinom i prodajom hartija od vrednosti). Centralna banka se obično opredeljuje za prodaju hartija od vrednosti iz svog portfelja kada proceni da je novčana masa suviše velika, a za slučaj da centralna banka proceni da je novčana masa isuviše mala (ugrožena je likvidnost banaka) tada se ona opredeljuje da interveniše na finansijskom tržištu.

Intervencija centralne banke se sastoji u kupovini hartija od vrednosti koje su emitovane od poslovnih banaka. Politika eskontne stope, centralna banka utiče na formiranje tražnje za novčanim sredstvima, te utiče na visinu kamatne stope poslovnih banaka i na visinu kamatne stope na finansijskom tržištu. Preko eskontne stope centralna banka, sa višom ili nižom stopom utiče na formiranje tražnje za novčanim sredstvima. Eskontnom stopom se utiče na visinu kamatne stope kod poslovnih banaka, kao i na kamatnu stopu na finansijskom tržištu. Sa povećanjem eskontne stope, povećava se kamatna stopa, a smanjuje tražnja za kreditima, smanjuju se investicione aktivnosti i domaća potrošnja uz popravljane platno-bilansne pozicije dotične zemlje. Preko ovih kredita emituje se primarni novac i osigurava se likvidnost privrede po osnovu reeskonta hartija od vrednosti.

Svako povećanje kreditnih plasmana povećava novčanu masu, a svako povećanje nemonetarne pasive smanjuje novčanu masu.

Centralna banka je prisutna na finansijskom tržištu preko ograničenja plasmana poslovnim bankama i drugim finansijskim organizacijama. Centralna banka to čini, kada se ne ostvaruju zadaci monetarno-kreditne politike i kada se oni ne mogu regulisati drugim raspoloživim instrumentima.

Mr Radomir Šćepanović

Rođen je u Beogradu 06.02.1968. godine. Na Višoj elektrotehničkoj školi diplomirao je 1999. godine, kada je stekao zvanje ing. elektronike. Na Fakultetu za poslovne studije "Megatrend" diplomirao je 2005. godine, i stekao zvanje diplomirani ekonomista za međunarodno poslovanje. Magistarske studije na Fakultetu za poslovne studije uspešno je završio 2009. godine, odbranivši magistarski rad na temu „Bankarski poslovi sa hartijama od vrednosti“ (mentor prof. dr Mirko Kulić). Zaposlen u firmi Brent YU od 1999.-2009. godine. Od 2009. godine zaposlen u firmi Kronopod. Objavio je članke u Večernjim Novostima pod naslovima "Kineski berzansku udar" 05.09.2015. godine i „Velike reforme u Kini“ 07.12.2015. godine.

Centralna banka na finansijskom tržištu obavlja kupovinu i prodaju deviza.

Intervencijom na deviznom tržištu, centralna banka utiče na likvidna plaćanja prema inostranstvu i održava politiku realnog kursa domicilne valute. Jedna od najznačajnijih funkcija centralne banke na finansijskom tržištu je u funkciji sprovođenja monetarno-kreditne politike i to preko: eskontne stope, politike aktiviranja i dezaktiviranja depozita, politike deviznog kursa i drugo.

2. RAZVOJ BANKARSKOG SISTEMA NA TRŽIŠTU HARTIJA OD VREDNOSTI

Tržište hartija od vrednosti i derivati su od vitalnog značaja za rast, razvoj i snagu tržišnih privreda. Ona podržavaju inicijative na nivou korporacija, finansiraju korišćenje novih ideja i omogućavaju upravljanje finansijskim rizikom.

Dosadašnja kretanja su ohrabivala banke da razvijaju ovaj sektor, ali finansijska kriza je dovela u pitanje mnoge institucije hartija od vrednosti.

Treba se nadati da će se naći realna rešenja i puna opreznost u novim hartijama od vrednosti, mnogo veća uloga države kao regulatora tržišta hartija od vrednosti.

Savremeni bankarski sistem se suočava sa potrebom korišćenja hartija od vrednosti i u aktivnim i pasivnim bankarskim poslovima.

Banke su usavršile moderan mehanizam u rukovanju sa hartijama od vrednosti, i taj trend je doveo do specijalizacije bankarskog sistema, odnosno formiranja tzv. investicionih banaka. Te banke se isključivo bave hartijama od vrednosti i kod aktivnih i pasivnih bankarskih poslova.

3. BANKARSKI POSLOVI SA HARTIJAMA OD VREDNOSTI

Postoji više vrsta klasifikacija bankarskih poslova. Po jednim se podela vrši na aktivne bankarske poslove, kod kojih je banka poverilac svog komitenta (najčešći slučaj je kredit), i na pasivne bankarske poslove gde je banka dužnik svog klijenta (to su emisioni poslovi, izdavanje bankarskih obveznica i založnica, blagajnički zapis, ulog na štednju, tekući račun), i neutralne bankarske poslove, gde banka u tim poslovima nije ni poverilac ni dužnik (a to su poslovi: depozit, sef, devizni poslovi, klirinški poslovi, poslovi unutrašnjeg prometa, bankarske garancije). Postoje i posebni bankarski poslovi, kao što su: poslovi društvene evidencije, izvršenje budžeta, poslovi sa unutrašnjim prometom i dr.

Po nekoj drugoj klasifikaciji, bankarski poslovi se dele na:

- Kreditne poslove (kredit, faktoring, forfeting i lizing),
- Bankarski depozit (u okviru koji su: novčani depozit, ulog na štednju, bankarski tekući račun, nenovčani depozit, depozit hartija od vrednosti, i ugovor o sefu),
- Bankarski uslužni poslovi (u okviru kojih su akreditiv, bankarske garancije, platni promet, kliring, dokumentarni inkaso i ostali uslužni bankarski poslovi).

Međunarodni bankarski poslovi se mogu podeliti i na:

- Aktivne bankarske poslove, kod kojih se banka pojavljuje kao poverilac svoga komitenta (radi se najčešće o međunarodnom kreditu),

- Pasivni bankarski poslovi, gde se banka pojavljuje u ulozi dužnika svog klijenta (emisioni posao, izdavanje bankarskih obveznica i založnica, tekući račun, ulog na štednju, ulog na blagajnički zapis),
- Neutralni bankarski poslovi, gde banka nije ni poverilac ni dužnik (to su poslovi: depozit, sef, akreditiv, devizni poslovi, klirinški poslovi, poslovi unutrašnjeg prometa, bankarske garancije).

U okviru bankarskih poslova su i kreditni poslovi (novčani depozit, ulog na štednju, bankarski tekući račun, nenovčani depozit, depozit hartija od vrednosti, ugovor o sefu) i bankarski uslužni poslovi (akreditiv, bankarska garancija, platni promet, kliring, dokumentarni inkaso i ostali uslužni bankarski poslovi).

Svakodnevni posao menadžmenta banke, je efikasno upravljanje aktivom. U suštini radi se o procesu adekvatne alokacije bankarskih sredstava na alternativna ulaganja (kredit, hartije od vrednosti) odnosno konverziju bankarskih resursa u alternativne plasmane.

4. AKTIVNI I PASIVNI BANKARSKI POSLOVI

Kod aktivnih bankarskih poslova, kod njih se banka pojavljuje kao poverilac. Banka od svojih dužnika (korisnika) preko kratkoročnih i dugoročnih kredita naplaćuje aktivnu kamatu. Banke vode računa pri utvrđivanju realne kamatne stope, kako bi se pokrili troškovi korišćenja tuđih sredstva i obezbedila optimalna alokacija finansijskih sredstava. Aktivni bankarski poslovi mogu biti kratkoročni i dugoročni.

Pasivni bankarski poslovi se još zovu i mobilizacijski bankarski poslovi. Pasivnim bankarskim poslovima se prikupljaju kratkoročni ili dugoročni depoziti, koji pored ostalih izvora sredstava, kao što su kapital, fondovi i rezerve, čine finansijski potencijal jedne banke.

5. BANKE I BANKARSKI POSLOVI

Banka kao dužnik, na pozajmljenim sredstvima, plaća svojim: deponentima, poveriocima i kreditorima pasivnu kamatu. Najvažniji pasivni kratkoročni bankarski poslovi, u najčešće i najvažnije spadaju: depozit po viđenju, emisija novčanica, reeskont i relombard. U najvažnije pasivne dugoročne bankarske poslove ubrajaju se: emisije obveznica, emisije deonica, oročeni depozit, emisije založnica i dugoročni krediti iz inostranstva.

Obveznica je dužnička hartija od vrednosti, koja se emituje radi prikupljanja kapitala. Kapital koji je uložen u obveznice, može se tretirati kao kredit. Kao takav on se vraća u određenom vremenskom roku uz određenu kamatnu stopu.

Pri kupovini obveznice, kupci pozajmljuju svoj novac emitentima hartija od vrednosti, a za uzvrat dobijaju obveznice koje sadrže: iznos, dospeće i kamatnu stopu i služe kao dokaz ugovora o kreditu.

Emitent obveznice primljeni novac za prodane obveznice ulaže u profitabilne programe i tako uvećava početni iznos novca, da bi mogao imao (donosiocu obveznice) o roku dospeća isplatiti vrednost obveznice i kamatnu stopu naznačenu na obveznici. Isplatom vrednosti obveznice i pripadajuće kamate kupcu obveznice, završava se drugi krug i za emitenta i za kupca obveznice.

Osnovni preduslov savremenog uspešnog poslovanja je korišćenje hartija od vrednosti, i to od emisije, za vreme trajanja prometa pa do amortizacije (gašenja). Tržište na kome se trguje hartijama od vrednosti je integralni deo finansijskog tržišta.

Svaka banka teži da ima što bolji poslovni rezultat koji se odslikava na kvalitet i kvantitet poslovanja banke. Odlike efikasnosti svake banke proizilaze iz analize koju čine uspeh i efikasnost na tržištu, a to su: likvidnost, profitabilnost, kapital banke, kvalitet aktive i pasive. Cilj svake banke je da se svojim performansama razlikuje i bude uspešnija od drugih, konkurentskih banaka.

Da bi u trci na tržištu bile uspešnije banke plasiraju nove bankarske proizvode i usluge. Danas su banke samo deo velikog finansijskog sistema. U finansijskom poslovanju, bankama je sve teže da se izdvoje sa konkurencijom i da ostvare: likvidnost, profitabilnost i ostvare poslovno razmišljanje nerizičnog poslovanja. Niske performanse banke pokazuju nezadovoljavajuće poslovanje banke.

Banke mogu emitovati dugoročne i kratkoročne hartije od vrednosti. Sa dugoročnim hartijama od vrednosti trguje se na tržištu kapitala. Sa kratkoročnim hartijama od vrednosti trguje se na tržištu novca.

6. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Osnovni zaključak glasi: uspešnost bankarskog poslovanja u savremenim uslovima, neposredno zavisi od uspešnosti rukovanja sa hartijama od vrednosti. Struktura međuzavisnosti ova dva područja, očigledno, u osnovi se transparentno svodi na dobro upravljanje akcionarskim društvom.

Finansijske institucije mobilisu kapital više pojedinaca radi ulaganja u skup hartija od vrednosti različitih izdavalaca. Kroz diverzifikaciju se smanjuju finansijski rizici i vrši se disperzija rizika. Cilj je da se preko tržišnog portfolija nivo rizika održava na konstantnom nivou. Banka može za komitenta da vrši veliki broj poslova koji su vezani za hartije od vrednosti.

Emisija i trgovina hartijama od vrednosti predstavljaju posebnu, moderno izraženu, veoma značajnu aktivnost koja objedinjuje sve privrede sveta. Tržište hartija od vrednosti obuhvata sve učesnike (emitente, investitore, posrednike, berze i finansijske instrumente), zakonodavna, regulatorna i samoregulatorna tela i ukupno zakonodavnu i drugu pravnu regulativu.

Kako hartije od vrednosti predstavljaju značajan instrument za odvijanje bezgotovinskog platnog prometa, njihov značaj posebno dolazi do izražaja danas, kad se u savremenim uslovima bez njih ne mogu zamisliti bezbedno odvijanje privređivanja, ostvarivanja i plaćanja. U savremenom poslovanju i u finansijskim transakcijama između nacionalnih poslovnih subjekata hartije od vrednosti imaju sve veću primenu. Cilj je da se analizom relevantnih podataka, faktora i procesa iz teorije i prakse finansijskog menadžmenta, sagleda uloga i značaj hartija od vrednosti u savremenom bankarskom poslovanju, kao i mogućnosti razvoja izvedenih oblika hartija od vrednosti (finansijskih derivata).

Problemi finansijskog sistema u Srbiji proizilaze iz odsustva razvijenog tržišta kapitala. Glavna preporuka za naš bankarski sistem moglo bi da bude, da se banke što pre specijalizuju za hartije od vrednosti.

REFERENCES

- [1] Brzaković, T. (2007), „*Tržište kapitala*“, Čugura Print, Beograd
- [2] Batten, A., J., Fetherston, A., T., Szilagyi, G., P. (2004), „*European fixed income markets: Money, bond, and interest rate derivatives*“, John Wiley and sons
- [3] Bodie, Z., Kane, A., Marcus, J., A. (2009), „*Osnovi Finansija*“, Data status, Beograd
- [4] Dugalić, V., Štimac, M. (2005), „*Osnove berzanskog poslovanja*“, Stubovi kulture, Beograd
- [5] Đukić, Đ., Bjelica, V., Ristić, Ž. (2006) „*Bankarstvo*“, Ekonomski fakultet, Beograd
- [6] Kapor, P. (2008) „*Komercijalno i investiciono bankarstvo*“, Poslovni biro d.o.o., Beograd
- [7] Kovač, O. (2003), „*Međunarodne finansije*“, Ekonomski fakultet, Beograd
- [8] Krugman, R., P., Obstfeld, M. (2009), „*Međunarodna ekonomija*“ Data status, Beograd
- [9] Kulić, M. (2007), „*Finansijska tržišta*“, Megatrend, Beograd
- [10] McConnell, B. (2005), „*Economics: principles, problems, and policies*“, New York
- [11] Ognjanović, V., „*Međunarodno bankarstvo*“, Megatrend, Beograd
- [12] Rose, S., P., Hudgins, C., S. (2005), „*Bankarski menadžment I finansijske usluge*“, Data status, Beograd
- [13] Šoškić, D. (2006), „*Hartije od vrednosti, upravljanje portfoliom i investicioni fondovi*“, Ekonomski fakultet, Beograd